

Κωστής Παλαμάς

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα!

Της Χριστιάννας Λούπα*

loupachr@otenet.gr

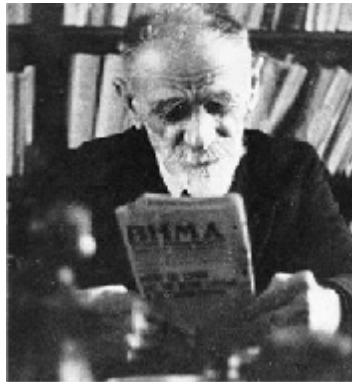
(10-3-2007)

“Βοσκοί, στη μάντρα της Πολιτείας, οι λύκοι! Οι λύκοι!

Στα όπλα, Ακρίτες! Μακριά και οι φαύλοι και οι περιποί,

Καλαμαράδες και δημοκόπτοι και μπολσεβίκοι

Για λόγους άδειους ή για του ολέθρου τα έργα βαλτοί»

Αν τα λόγια αυτά μοιάζουν πρωτοποριακά ακόμα και σήμερα, μπορεί κανείς να καταλάβει γιατί ο Κωστής Παλαμάς, όταν έγραψε το παραπάνω ποίημα για τη μικρασιατική καταστροφή, ογδόντα πέντε χρόνια πριν, θεωρήθηκε οργωτόμος και τολμηρός ριζοσπάστης. Όχι μόνο για την ξεκάθαρη και θαρραλέα σκέψη του, όχι μόνο γιατί έβαλε το δάχτυλο επί των τύπων των ήλων, αλλά γιατί η γραφή του αποτελεί εξαιρετο δείγμα του απαγορευμένου τότε δημοτικισμού.

Ο Ρομαίν Ρολλάν είπε για τον Κωστή Παλαμά πως ήταν ο μεγαλύτερος σύγχρονος ποιητής της Ευρώπης. Το απέραντο έργο του διδασκόταν στη Σορβόννη τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, μαζί με τους άλλους κορυφαίους ποιητές της ευρωπαϊκής διάνοησης. Η λυρικήτητα και η γλωσσοπλαστική του δεινότητα είναι μοναδικές. Πέρα

όμως από την ποιητική του οντότητα διακρίθηκε και για την κριτική, φιλολογική και διηγηματογραφική του εργασία. Στο «Δωδεκάλογο του Γύφτου» δεν διστάζει να χτυπήσει με μαστίγιο κάθε τι το σαθρό και φαύλο, ο Ολυμπιακός Ύμνος του αντηχεί ως τα πέρατα της Γης και η μετάφραση του τροπαρίου της Κασσιανής ακούγεται με κατάνυξη από χιλιάδες πιστούς τη Μεγάλη Τρίτη. Μαζί με τον Γεώργιο Δροσίνη και τον Νίκο Καμπά εξ άλλου, έγιναν μπροστάρηδες του δημοτικισμού, κάνοντας μια βαθιά τομή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία. Οι τρεις τους αποτέλεσαν τους πρωτεργάτες της αποκαλούμενης Νέας Αθηναϊκής ή Παλαμικής Σχολής.

Στο μεταίχμιο του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα, ωστόσο, ήταν γραφτό του να ζήσει τα σημαντικότερα γεγονότα της νεότερης ιστορίας μας. Διανύοντας την όγδοη δεκαετία της ζωής του, λίγες μέρες μετά το θάνατο της αγαπημένης συζύγου του, μέσα στην καταχνιά της γερμανικής κατοχής, θ' αφήσει την τελευταία του πνοή στις 27 Φεβρουαρίου 1943. Την επόμενη μέρα θα γίνει η κηδεία του στο Α΄ Νεκροταφείο.

«Ο Γερο – Παλαμάς πέθανε. Είχαμε ξεχάσει πως είναι θνητός», παρατηρεί η Ιωάννα Τσάτσου. Πώς η είδηση μαθεύτηκε και ολόκληρη η Αθήνα κατέκλυσε το νεκροταφείο; Ποια ήταν εκείνη η σιωπηρή συμφωνία που μετέτρεψε την κηδεία του μεγάλου βάρδου σε παλλαϊκό αντικατοχικό συλλαλητήριο; Δεν είναι η πρώτη φορά άλλωστε, που μια κηδεία μετατρέπεται σε διαδήλωση διαμαρτυρίας σε δύσκολους καιρούς. Κάτι παρόμοιο έγινε τα μετέπειτα χρόνια και με την κηδεία του Γεωργίου Παπανδρέου και του Γεωργίου Σεφέρη.

Οι κατοχικές αρχές και η κυβέρνηση Λογοθετόπουλου, καταλαβαίνοντας βέβαια τι θα επακολουθούσε, είχαν λάβει τα μέτρα τους. Ο ίδιος ο Πρωθυπουργός ωστόσο παρέστη, καθώς επίσης και εκπρόσωποι των Γερμανών και Ιταλών. Παρ' όλα αυτά δεν είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς την αθρόα συρροή των κατοίκων της πρωτεύουσας. Ο κόσμος πνιγόταν. Αναζητούσε ένα ξέσπασμα, καθώς οι αντοχές του έφταναν πια στα όρια τους.

Πράγματι, η υπερφίαλη Γερμανία, καταλαβαίνοντας ότι η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει, σκληραίνει ολοένα και περισσότερο τη στάση της με συλλήψεις ομήρων και εκτελέσεις. Οι φήμες για πολιτική επιστράτευση πληθαίνουν, οι απεργίες ξεσπούν η μία μετά την άλλη, οι άνθρωποι πεθαίνουν στους δρόμους από την πείνα και η σβάστικα εξακολουθεί να βεβηλώνει την Ακρόπολη.

Οι κατακτητές, οπλισμένοι και επιφυλακτικοί, παρατηρούν το σιωπηλό πλήθος, όμως δεν επεμβαίνουν. Και ξαφνικά εκεί, μέσα στην συνωστισμένη εκκλησία με τις χιλιάδες κόσμου απ' έξω, μια φωνή τράνταξε την παγερή σιωπή κι έφτασε θαρρείς σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης:

«Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,

Δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...

Βογγήστε, τύμπανα πολέμου...

Οι φοβερές σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα!»

Ήταν η στεντόρια φωνή του Άγγελου Σικελιανού. Ο επικήδειος, που συμπύκνωσε μέσα σε λίγους στίχους τη φωνή ολόκληρης της Ελλάδας. Γιατί, πράγματι, σ' εκείνο το φέρετρο ακουμπούσε η Ελλάδα.

Νέα παιδιά σήκωσαν το μικρό φέρετρο, ο Σικελιανός πρώτος. Το έβγαλαν έξω στον κόσμο κι από εκεί η λαοθάλασσα κατευθύνθηκε στην τελευταία κατοικία του ποιητή για να τον αποχαιρετήσει. Κι όταν το πρώτο χώμα ακούστηκε πάνω στο ξύλο, μέσα στη σιωπή και τη συγκίνηση, μια δεύτερη φωνή ακούστηκε και πάλι δυνατή και τολμηρή: Αυτή τη φορά ένας άλλος μεγάλος λογοτέχνης ο Γιώργος Κατσίμπαλης άρχισε να τραγουδά, με όση φωνή είχε μαζέψει δυο χρόνια μέσα του: «Σε γνωρίζω από την κόψη...».

Σε λίγα δευτερόλεπτα ο Εθνικός Ύμνος δονούσε ολόκληρη την πρωτεύουσα, ολόκληρη τη χώρα. Ένας Εθνικός Ύμνος, που έβγαине από χιλιάδες στόματα, από τα τρίςβαθα χιλιάδων ψυχών.

Οι κατακτητές κοιτούσαν σιωπηλοί. Κι όμως, κανείς τους δεν κουνήθηκε, κανείς τους δεν αντέδρασε.

Ο Κωστής Παλαμάς είχε γίνει ένα σύμβολο. Με το θάνατό του ένωσε το λαό, τον εμπύχωσε. Ακόμα και οι βάρβαροι σεβάστηκαν την ιερή στιγμή και προσκύνησαν το μεγαλείο της ψυχής και της πέννας του.

** Η Χριστιάννα Λούπα είναι δικηγόρος και συγγραφέας του βιβλίου «Μετά την Καταστροφή, Σμύρνη – Κατοχή» (εκδόσεις Ιωλκός)*